

De Wijkcollectie

*Een participatief actie-onderzoek naar gemeenschapsparticipatie en
gemeenschapsvorming rondom erfgoed in Bospolder-Tussendijken*

Door Marijke Gips/De Stichting Wijkcollectie (2021)

Dilara Icer (561315)

Masterscriptie Sociologie: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

Begeleider: dr. Thomas Swerts

Tweede lezer: Gijs Custers

Aantal woorden: 10.000

Abstract

In dit participatief actie-onderzoek wordt in samenwerking met de Wijkcollectie onderzocht hoe de Wijkcollectie bijdraagt tot gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in BoTu. De stichting Wijkcollectie laat bijzondere verhalen uit de wijk naar voren komen door middel van storytelling en werkt samen met bewoners aan een collectie van deze verhalen, wat uiteindelijk het erfgoed van BoTu zal vormen. Door middel van een Wijkcollectie wil de stichting volgen hoe wijkbewoners (samen) leven, met veranderingen en uitdagingen omgaan en hoe ze zich inzetten voor hun wijk. De bevindingen tonen aan dat de Wijkcollectie actief aanwezig is in de wijk en werkt aan het toepassen van een ‘*bottom-up*’ benadering bij het definiëren en ontsluiten van het erfgoed. Echter, de Wijkcollectie bestaat nog te kort om te kunnen spreken van een gemeenschap en er lijkt meer sprake te zijn van onderlinge relaties en netwerken. Herhaaldelijke en langdurige activiteiten kunnen er dan ook voor zorgen dat een gemeenschap wordt opgebouwd en de participatie van bewoners verhoogd en verduurzaamd wordt.

Kernwoorden

Erfgoed, gemeenschapsparticipatie, gemeenschapsvorming, netwerken en storytelling

Inleiding

“Ook Bouwkeet bouwt met de wijk mee. Kansarmen worden verrijkt, probeert van 1+1 meer te maken dan 2. Niet alleen mensen dingen leren met de handen. Hier bouwen ze samen als een fundamens. Een basis van maatschappelijke banden”. Zo luidt het gedicht van Wessel Klootwijk, welke is geïnspireerd door de verhalen die worden gedeeld door twee medewerkers van Bouwkeet tijdens het verhalencafé in Bospolder-Tussendijken op 12 december 2019. BoTu is een wijk gelegen in Rotterdam-West en draagt een negatief buurtimago met zich mee van achterstand, overlast en criminaliteit. De wijk is een van de meest kwetsbare Rotterdamse wijken op sociaaleconomisch gebied en de bewoners kunnen worden gezien als een gemarginaliseerde groep (Gebiedscommissie Delfshaven, 2016). Om die reden heeft de gemeente als doel vooropgesteld om de wijk te diversifiëren en de wijk veerkrachtiger te maken.

Museum Rotterdam en de Veldacademie hebben samen op 1 januari 2021 de stichting Wijkcollectie opgericht met als doel het verbinden van erfgoed met en van bewoners en het initiëren van nieuwe en bestaande netwerken met oog op het versterken van gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming. In een aantal Rotterdamse wijken wordt gestimuleerd dat bewoners met elkaar samenwerken met als doel om de weerbaarheid te vergroten en bewoners actiever te laten participeren. De samenwerking tussen bewoners wordt vastgesteld in een zogenaamde ‘Wijkcollectie’, wat kan worden gezien als een collectie dat wordt gepresenteerd bestaande uit persoonlijke verhalen uit de wijk en laat zien hoe Rotterdammers (samen) leven, omgaan met veranderingen of zich inzetten voor hun wijk (Museum Rotterdam, 2020).

Gezien het feit dat de wijk BoTu een van de zwakste Rotterdamse wijken is op sociaaleconomisch gebied en de bewoners kunnen worden gezien als een gemarginaliseerde groep, is het doel van het erfgoedprogramma om de sociaal-culturele positie van de bewoners van een aantal Rotterdamse wijken, waaronder BoTu, te versterken. Hierbij staan gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming in de wijken centraal. Er wordt informatie verzameld over de wijken en de bewoners door middel van de verhalencafés en verhalenwandelingen. De verhalen dragen uiteindelijk bij aan (betere) oplossingen voor verscheidene sociale vraagstukken in de wijken (Museum Rotterdam, 2020).

Gelet op de maatregelen omtrent Covid-19 worden momenteel verhalenwandelingen georganiseerd in plaats van fysieke verhalencafés. Een verhalenwandeling is een wandeling door de wijk met inspirerende, spannende en wonderlijke verhalen uit de Wijkcollectie. Deelnemers wandelen door verschillende ‘parels’ van de wijk en horen bijzondere verhalen.

Deelnemers kunnen individueel deelnemen aan een wandeling, maar ook samen met een vriend(in), collega of een buur. Het doel van een verhandelingen is om te achterhalen hoe deelnemers een wandeling ervaren en wat ze eruit halen, of ze na een verhalenwandeling bijvoorbeeld anders lopen door de wijk (Museum Rotterdam, 2020).

De Wijkcollectie en Echt Rotterdams Erfgoed

Alle verhalen die bewoners met elkaar in de wijk BoTu delen, worden door Museum Rotterdam verzameld en vormen uiteindelijk het erfgoed van de wijk. De verhalen worden in een collectie opgenomen, namelijk de Wijkcollectie. De Wijkcollectie is geïnspireerd op het programma Echt Rotterdams Erfgoed, waarbij erfgoed vanuit de hele stad Rotterdam wordt verzameld. De collectie die voortvloeit uit de verzamelingen geeft uiteindelijk een beeld van de manier(en) waarop Rotterdammers met elkaar samenleven, zich aan elkaar en aan de omgeving aanpassen en op welke manier afspraken worden gemaakt die van invloed zijn op het leven van Rotterdammers (Museum Rotterdam, 2020).

De collectie kan worden gezien als een verzameling van alledaagse en hedendaagse initiatieven, mensen of gemeenschappen in Rotterdam. Het doel van de collectie is om te werken aan een ‘Rotterdamse cultuur’ en deze te presenteren. Zo laat Echt Rotterdams Erfgoed zien dat cultuur een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de stad. De werkwijze en het idee achter de Wijkcollectie is vergelijkbaar met die van Echt Rotterdams Erfgoed, echter is de aandacht bij de Wijkcollectie specifiek gericht op de wijken in plaats van de stad Rotterdam als geheel. De reden hierachter is het feit dat wat er speelt in een wijk en wat daar belangrijk is, niet per se van belang hoeft te zijn voor de stad of juist andersom. Om die reden is het volgens de Wijkcollectie ook van belang om collecties samen te stellen over Rotterdamse wijken in het bijzonder (Museum Rotterdam, 2020).

Centrale probleemstelling en onderzoeksdoel: gedeelde vraagstelling

De stichting Wijkcollectie heeft als doel om erfgoed te verbinden met en van bewoners, waardoor gemeenschapsvorming op een positieve manier beïnvloed kan worden. De wetenschappelijke literatuur rondom erfgoed focust voor het grootste deel nog steeds op een ‘*top-down*’ benadering waarbij curatoren, gevestigde instituties en leden van de culturele elite bepalen wat tot het collectief erfgoed gerekend dient te worden (Chen, Dong, Ball-Rokeach, Parks & Huang, 2012; Veldpaus, 2015). De literatuur rondom gemeenschapsparticipatie en erfgoed focust bovendien veeleer op participatie in het beheer van bestaande (historische) monumenten (Veldpaus, 2015; Verdini, Frassoldati & Nolf, 2017). Dit onderzoek draagt bij

aan de bestaande literatuur door te onderzoeken wat de betekenis van ‘gemeenschap’ in verschillende contexten is en welke processen van in- en uitsluiting er plaats kunnen vinden bij het definiëren en ontsluiten van erfgoed. In het kader van participatief actie-onderzoek is de focus op gemeenschap ontstaan in overeenstemming met de Wijkcollectie. Daarnaast is er onder andere samengewerkt in de fasen van dataverzameling (McIntyre, 2014). Uit de verkennende gesprekken met de teamleden van de Wijkcollectie is geconcludeerd dat er behoefte is aan een onderzoek naar het verhogen en verduurzamen van participatie, met name deelnemers die daadwerkelijk uit de wijk komen. Het onderzoek heeft naast een wetenschappelijke relevantie ook een praktische insteek doordat de vragen erop zijn gericht om interventiemogelijkheden op te stellen voor de stichting Wijkcollectie. Ondanks het feit dat de Wijkcollectie actief is in meerdere wijken in Rotterdam naast BoTu, is de keuze gemaakt om alleen te richten op de activiteiten in BoTu. Dit heeft te maken met de beperkte omvang van het onderzoek. Daarnaast zijn alleen wijkbewoners uit BoTu en de activiteiten die in 2021 hebben plaatsgevonden meegenomen in het onderzoek.

Deze doelstellingen hebben geresulteerd in de volgende probleemstelling:

“Hoe draagt de Wijkcollectie bij tot gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in Bospolder-Tussendijken?”

Om deze probleemstelling te beantwoorden, dienen de volgende deelvragen behandeld te worden:

1. Welke vormen van gemeenschap ontstaan er door het delen van verhalen bij de deelnemers van de Wijkcollectie?
2. In hoeverre worden bewoners betrokken in het definiëren en ontsluiten van erfgoed binnen de Wijkcollectie?
3. Hoe kan de betrokkenheid van deelnemers van de Wijkcollectie verhoogd en verduurzaamd worden?

Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

De literatuur over storytelling als een onderzoeksmethode (Lewis, 2011; Bailey & Tilley, 2002) en als een benadering om gesprekken tussen gemeenschapsleden te stimuleren en als een *community building* strategie (Swerts, 2015; Pstross, Talmage & Knopf, 2014) is met name gericht op de context in de Verenigde Staten en/of een specifieke situatie zoals een crisis- en/of rampsituatie (Jung, Toriumi & Mizukoshi, 2013). In de wetenschappelijke literatuur zijn

vrijwel geen voorbeelden van storytelling als een *community building* strategie in de Nederlandse context te vinden en in het bijzonder naar het effect van storytelling op gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in een wijk. Daarnaast kan dit onderzoek bijdragen tot de literatuur rondom *bottom-up* benaderingen over stedelijk erfgoed. Ook sluit het onderzoek bij aan de literatuur over de betekenis van gemeenschap in verschillende contexten en welke processen van in- en uitsluiting er plaats kunnen vinden.

Ondanks verbeteringen, is BoTu momenteel nog steeds een kwetsbare wijk. Om die reden is het vanuit een maatschappelijk oogpunt van belang om te onderzoeken wat de impact van de activiteiten is op de gemeenschapsvorming in de wijk. Daarnaast kan het opstellen van interventiemogelijkheden van waarde zijn voor het verder invulling geven aan de activiteiten binnen de Wijkcollectie, waardoor de veerkracht in wijk vergroot kan worden. Ook kan het onderzoek inzichten bieden voor andere wijken/steden in onder andere Nederland die geïnteresseerd zijn in storytelling als mechanisme en hoe het kan bijdragen tot gemeenschapsparticipatie en -vorming rondom erfgoed en/of geïnteresseerd zijn in de manier waarop bewoners betrokken kunnen worden in het ontsluiten en definiëren van het erfgoed van een wijk.

Theoretisch kader

In deze paragraaf zullen de resultaten van de literatuurstudie worden weergegeven welke bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Allereerst zal de literatuur omtrent erfgoed, gemeenschap en storytelling uiteengezet worden. Ten slotte zal een visuele weergave worden gegeven van mogelijke bronnen van gemeenschapsvorming.

Erfgoed: top-down of bottom-up?

Bij het begrip erfgoed wordt snel gedacht aan de geschiedenis, zoals een nalatenschap. Ook bij cultureel erfgoed wordt eerder stilgestaan bij monumenten met een bepaalde historische betekenis. Frijhoff (2007) concludeert echter dat iets erfgoed wordt, omdat een groep mensen ervoor besluit om ergens erfgoed van te maken. Er wordt dus bepaald dat iets waardevol genoeg is om waarde aan te hechten en het door te geven aan de toekomst. Ter aanvulling hierop, beweert Veldpaus (2015) dat als we kijken naar de huidige tijd, erfgoed verdergaat dan slechts historische gebouwen. Zo kunnen ook wijken of steden vallen onder het concept van erfgoed. Erfgoed kan dan ook worden beschouwd als iets dynamisch en immaterieel, bijvoorbeeld iets wat mensen doen of een bepaald verhaal van iemand (Smith & Akagawa, 2008). Erfgoed kan dan ook worden gezien als een proces van betekenisgeving. Ter aanvulling hierop benoemt

Dibbits (2006) de link tussen erfgoed en emoties: erfgoed kan verschillende emoties opwekken. Hij spreekt dan ook van een emotienetwerk, wat kan worden gezien als een groep personen met dezelfde emoties over een erfgoedpraktijk. Dit betekent dan ook dat er (groepen) mensen zijn die een soort erfgoed boeiend vinden en anderen weer niet.

Smith & Akagawa (2008) benoemen het belang van de rol van gemeenschappen in het vormen, accepteren en doorgeven van erfgoed. Ook in de stedelijke context is het van belang om lokale gemeenschappen oftewel buurtbewoners te betrekken bij de ontwikkeling en vorming van erfgoed (Verdini, Frassoldati & Nolf, 2017). De aanwezigheid van sterke herkenbare kenmerken en karakteristieken in een buurt zorgen ervoor dat bewoners bij elkaar komen en ook met elkaar in contact raken (Chen et al, 2012). Uit de theorieën van Logan (2018) en Wu (2018) kan worden geconcludeerd dat stedelijk erfgoed positieve invloed heeft op het versterken van sociaaleconomische ontwikkelingen in een bepaald gebied. Zhao, Ponzini & Zhang (2020) concluderen dat effectieve participatie van de gemeenschap kan bijdragen aan een goed georganiseerde, door erfgoed geleide stedelijke ontwikkeling.

Uit de huidige literatuur omtrent erfgoed kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een dominante *'top-down'* benadering van erfgoed, waarbij kan worden gesproken van een culturele elite die sterk aanwezig is en bepaalt wat erfgoed is en deze via instituties als musea tentoonstelt. Het gevolg hiervan is dat er sprake kan zijn van een sterk gevoel van minder gelijkwaardigheid, gevoel van geen of verkeerde erkenning en discriminatie bij een bepaalde groep (Waterton & Smith, 2010; Smith, 2009; Labadi, 2007). Om te voorkomen dat bepaalde groepen deze gevoelens kunnen ervaren, is het van belang dat er binnen de erfgoedsector meer inclusief wordt opgetreden door een *'bottom-up'* benadering toe te passen, wat betekent dat er moet worden ingezet op het inschakelen en betrekken van een gemeenschap bij het definiëren en ontsluiten van erfgoed (Waterton & Smith, 2010; Emerick, 2009).

Buurten als gemeenschap

Bij het bestuderen van buurten als gemeenschap is het ten eerste van belang om het begrip gemeenschap te definiëren. Een gemeenschap kan worden gezien als een groep van kleine grootte, zoals een bepaalde buurt of wijk, waar sprake is van onderlinge afhankelijkheid en een gemeenschappelijke levenswijze. Het *'delen'* van een bepaalde buurt of wijk heeft invloed op het gemeenschapsgevoel doordat bewoners zich verantwoordelijk voelen voor de buurt/wijk en daarmee ook verbonden voelen met de gemeenschap (Delanty, 2003; Van Dam, Eshuis & Aarts, 2008). Daarnaast is het ook van belang om aandacht te besteden aan sociale cohesie in buurten. Stanley (2003) spreekt dan ook over *"... the willingness of members of a society*

(group, neighbourhood) to cooperate with each other in order to survive and prosper. Willingness to cooperate means they can freely choose to form partnerships and have a reasonable chance of realizing goals because others are willing to cooperate..." (Stanley, 2003, pp. 8). Wirth (1938) benadrukt de verschillen in diversiteit in steden en het effect hiervan op de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Wirth (1938) benoemt dat het contact tussen mensen in de stad onpersoonlijk, voorbijgaand en gesegmenteerd is en dat er sprake is van een gebrek aan daadwerkelijke contacten tussen mensen. In de moderne stad is het contact tussen mensen meer rationeel en calculerend van aard en kan minder worden gesproken over affectieve bindingen en saamhorigheid.

In tegenstelling tot Wirth (1938) benadrukt Gans (1962) dat er in (arme) arbeiderswijken nog wel sprake is van een sterk aanwezige gemeenschap: wijkbewoners (her)kennen elkaar en kunnen ook op elkaars steun rekenen indien dit nodig is. Ter aanvulling op deze bevinding kan worden beweerd dat ook in etnisch diverse buurten sprake is van een sterke verbondenheid en onderlinge steun tussen wijkbewoners (Suttles, 1968; Jacobs, 2016; Wilson, 2012). Putnam (2007) daarentegen concludeert hoe meer sprake is van diversiteit, hoe minder mensen contact met elkaar hebben en minder participeren. Hij spreekt dan ook over schildpadgedrag onder mensen: mensen trekken zich terug, hebben minder sociaal vertrouwen en participeren minder.

Er wordt echter veel kritiek geuit op de traditionele studies naar gemeenschappen. Zo benadrukt Wellman (2005) dat er weinig aandacht wordt besteed aan andere vormen van relaties die aanwezig kunnen zijn in wijken en spreekt zelf over een netwerkbenadering. Ter aanvulling hierop concludeert Blokland (2017) dat gemeenschappen alleen bestaan indien mensen onderlinge relaties en contacten daadwerkelijk aangaan en ook onderhouden. Daarnaast spreekt Blokland (2017) over publieke familiariteit, wat betekent dat er sprake is van herhaalde ontmoetingen tussen mensen in de wijk. Wijkbewoners kennen elkaar niet persoonlijk, maar herkennen elkaar omdat ze elkaar herhaaldelijk zien in de wijk. Op deze manier voelen wijkbewoners zich veilig in de buurt en voelen zich ook thuis (Blokland, 2017).

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat gemeenschappen gevormd kunnen worden rondom buurten, echter is het van belang om rekening te houden met bepaalde uitdagingen. Zo kunnen bepaalde kenmerken van een buurt, zoals veel diversiteit of armoede, van invloed zijn op de betrokkenheid van buurtbewoners en de gemeenschap die wordt gevormd (Kim & Ball-Rokeach, 2006; Costa & Kahn, 2003; Putnam, 2007).

Storytelling: invloed op gemeenschapsvorming en -participatie

Storytelling, oftewel het vertellen en delen van verhalen en persoonlijke ervaringen, wordt eeuwenlang gedaan door alle lagen in de samenleving. Het delen van verhalen kan verschillende doelen hebben, zo benoemt Denning (2006) de volgende acht doelen: (1) actie stimuleren; (2) communiceren wie je bent; (3) delen van waarden; (4) beeld geven van de organisatie; (5) samenwerking bevorderen; (6) vooroordelen/roddels vernietigen; (7) kennis delen; en (8) een toekomstbeeld stimuleren (Denning, 2006, pp. 43). Door het delen van verhalen is het voor individuen mogelijk om zichzelf te profileren en zo onderdeel uit te maken van een gemeenschap en is het mogelijk om traditioneel gemarginaliseerde personen een stem te geven (Polletta, 2006; Lewis, 2011; Swerts, 2015; Baloché, 2014; Anderson, 1983). Storytelling biedt dan ook een mogelijke manier om gemeenschapsparticipatie te faciliteren, zo concluderen Pstross, Talmage & Knopf (2014) dat storytelling kan worden ingezet voor het verbeteren van het welzijn van een bepaalde gemeenschap. Storytelling heeft dan ook invloed op het vergroten van de collectieve doeltreffendheid onder buurtbewoners en het verbonden/betrokken raken en voelen met de buurt. Dit heeft te maken met het feit dat er normen en waarden kunnen worden gedeeld waardoor bewoners elkaar meer vertrouwen en willen samenwerken. Het vergroten van de collectieve doeltreffendheid betekent ook dat wijkbewoners meer bereid zijn om te participeren en collectief oplossingen te vinden voor de problemen die zich voordoen, wat gepaard gaat met het verbonden voelen met de wijk en de burens. Met name in achtergestelde gemeenschappen, welke over onvoldoende kapitaal beschikken om op individuele wijze problemen op te lossen, biedt dit een uitkomst (Chen, Dong, Ball-Rokeach, Parks & Huang, 2012; Kim & Ball-Rokeach, 2006; Skidmore, Bound & Lownbrough, 2006).

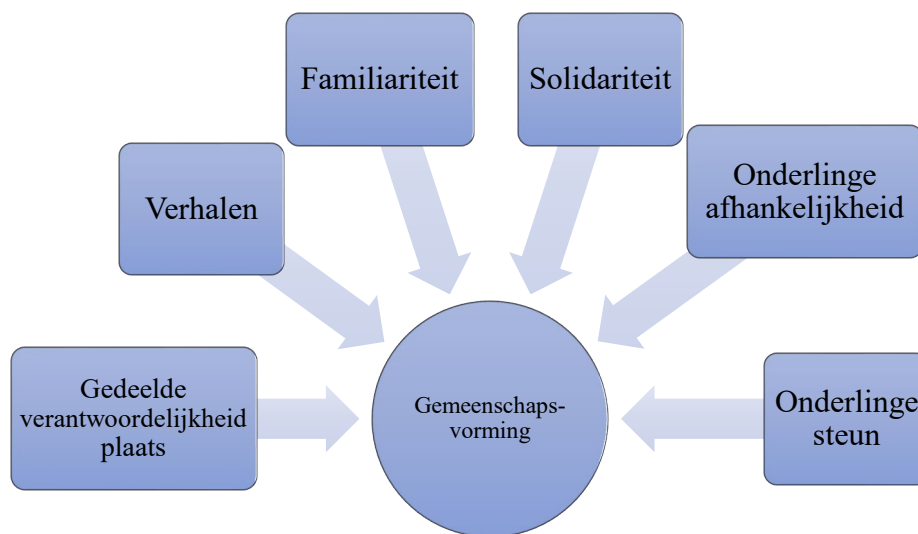
Ter aanvulling op deze theorieën, komen Ball-Rokeach, Kim & Matei (2001) met de *Communication Infrastructure Theory* (CIT). Deze theorie houdt in dat de maatschappelijke betrokkenheid van buurtbewoners niet alleen afhankelijk is van het vertellen en delen van verhalen op lokaal niveau, maar ook van de mate waarin bewoners met elkaar verbonden zijn. Voor het creëren van een betrokken en veerkrachtige buurt is het van belang dat er naast het vertellen van verhalen ook sprake is van verbondenheid tussen buurtbewoners. Dit zorgt er wederom voor dat een verhalenverteller andere buurtbewoners inspireert en stimuleert om zijn of haar verhaal te delen (Ball-Rokeach, Kim & Matei, 2001). Het stimuleren van andere buurtbewoners is van belang, omdat nog altijd blijkt dat er vaak sprake is van een kleine groep bewoners die herhaaldelijk en actief participeert (Abbott, 1995; Skidmore, Bound & Lownbrough, 2006). Deze actieve bewoners kunnen dan ook worden gezien als *usual suspects*,

wat betekent dat er bij een kleine groep sprake is van een hoge mate van betrokkenheid in tegenstelling tot de rest van de wijkbewoners (Rüdig & Karyotis, 2013).

Gelet op het feit dat uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er meerdere bronnen van gemeenschapsvorming bestaan, zijn de mogelijke bronnen uiteengezet in de onderstaande figuur voor een duidelijk overzicht.

Figuur 1

Visuele weergave van mogelijke bronnen gemeenschapsvorming

Methodologie

Het doel van het onderzoek is om antwoord te krijgen op de hoofdvraag: *Hoe draagt de Wijkcollectie bij tot gemeenschapsparticipatie en -vorming rondom erfgoed in Bospolder-Tussendijken?* De meest geschikte onderzoeksmethode passend bij het onderzoek is een kwalitatief onderzoek in combinatie met een participatief actie-onderzoek, gezien het feit dat het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen van het onderzoek diepgang vereist in persoonlijke ervaringen, wat kan worden verkregen door het interviewen van buurtbewoners en teamleden van de stichting Wijkcollectie (Bryman, 2016).

Participatief actie-onderzoek

Samen met de Wijkcollectie is gekeken naar een onderzoeksdoel en vraagstelling die interessant is voor zowel de onderzoeker alsook de stichting Wijkcollectie. Daarnaast is tijdens het onderzoek samengewerkt doordat er is meegeholpen tijdens twee verhalenwandelingen, de Wijkcollectie heeft geholpen bij het rekruteren van respondenten en bij het opstellen van interviewvragen aan wijkbewoners. Omdat er samen met de Wijkcollectie is gewerkt, kan het

onderzoek worden gezien als een participatief actie-onderzoek. Een ander belangrijk doel van PAR-onderzoek is dat er een interventie wordt ontwikkeld. Om die reden is dan ook afgesproken om te onderzoeken hoe de betrokkenheid van deelnemers verhoogd en verduurzaamd kan worden (McIntyre, 2014).

Momenteel zijn twee onderzoekers vanuit de Veldacademie werkzaam bij de stichting Wijkcollectie. Zij richten zich in hun onderzoek op thema's zoals sociale veerkracht en gemeenschapsvorming. Dit onderzoek draagt bij aan de onderzoeken van de Wijkcollectie en de Veldacademie door dieper in te gaan op de vraag hoe de Wijkcollectie bijdraagt tot gemeenschapsparticipatie en -vorming rondom erfgoed in BoTu. Momenteel wordt na iedere activiteit van de Wijkcollectie een korte vragenlijst verzonden, waar aan deelnemers wordt gevraagd wat ze het meest inspirerend vonden aan de activiteit, waarom ze hebben meegedaan en hoe vaak ze hebben meegedaan. In dit onderzoek worden individuele diepte-interviews afgenomen met wijkbewoners waarin wordt gevraagd om hun ervaringen te delen over de activiteiten en in hoeverre de activiteiten van invloed zijn op gemeenschapsparticipatie en -vorming in BoTu voor de lange termijn. De bevindingen uit de interviews zullen waardevol en toepasbaar kunnen zijn voor de Wijkcollectie bij het verder invulling geven aan de eigen activiteiten. Dit onderzoek kan ook worden gezien als een begin voor een onderzoek dat de Wijkcollectie en de Veldacademie in de toekomst kunnen voortzetten. Gezien het feit dat de Wijkcollectie nog niet zo lang bestaat, is het van belang om gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming over een langere periode te bestuderen. De resultaten van het onderzoek worden gedeeld en er wordt een aanbeveling voor de Wijkcollectie gegeven.

Onderzoeksmethoden en -verloop

Participatieve observatie

Ten eerste zijn er twee participatieve observaties gehouden tijdens verhalenwandelingen in BoTu en Merwe-Vierhavens. Tijdens deze wandelingen is er meegeholpen door aanwezig te zijn bij een stop, de wandelaars welkom te heten en informatie te verschaffen over de wandeling. Hierbij was er duidelijk zicht op de deelnemers en was het mogelijk om de samenstelling van de deelnemers en de manier waarop werd gereageerd op de verhalen te observeren. Daarnaast is het mogelijk geweest om deelnemers kort te bevragen of ze daadwerkelijk uit BoTu komen en wat de reden is voor hun deelname. Tijdens de tweede verhalenwandeling is geobserveerd of dezelfde deelnemers uit de eerste wandeling ook weer aanwezig zouden zijn, oftewel of er sprake zou zijn van herhaalde participatie.

Tijdens de tweede verhalenwandeling zijn de respondenten geworven. Aan deze activiteit hebben in totaal 48 deelnemers meegedaan. Een groot deel van deze deelnemers kwam zelf niet uit de wijk en een aantal kwam niet uit Rotterdam. Er is aan iedere groep (in totaal 12 groepen van 4) gevraagd of de deelnemers uit BoTu komen en zo ja, of ze mee willen doen aan het onderzoek. In totaal kwamen 6 deelnemers daadwerkelijk uit BoTu en alle 6 gaven aan mee te willen doen aan het onderzoek. Indien een deelnemer akkoord ging, is uitleg gegeven over het onderzoek en zijn gegevens zoals naam, telefoonnummer en e-mailadres verzameld. Vervolgens is een informatiedocument per e-mail verzonden inclusief het *informed consent* formulier. In de e-mail is de respondent gevraagd om alles door te lezen, het formulier te ondertekenen en terug te sturen naar de onderzoeker. Hierna zijn de interviews ingepland. De participerende observatie heeft ervoor gezorgd dat er op basis van de bevindingen vragen zijn opgesteld voor de wijkbewoners en de teamleden van de wijkcollectie.

Inhoudsanalyse verhalen

Gelet op het feit dat de activiteiten van de Wijkcollectie voornamelijk gericht zijn op storytelling, is het ook van belang om deze verhalen inhoudelijk te analyseren. Het doel van de inhoudsanalyse is om te onderzoeken wat de aard van de verhalen is. Bij het analyseren is aandacht besteed aan wat er inhoudelijk aan bod komt, zoals welke vormen van gemeenschap aan bod komen en welke emoties worden gedeeld. Daarnaast is aandacht besteed aan welke boodschap wordt overgebracht en welk effect het heeft op de buurtbewoners. Oftewel: of de verhalen een rol spelen in het opwekken en/of vasthouden van gemeenschapsgevoelens. Een inhoudsanalyse op de verhalen leidt ook tot datatriangulatie (Bryman, 2016). Om die reden zijn de twee verhalen die zijn verteld tijdens de *stops* waar de onderzoeker aanwezig is geweest geanalyseerd. Ter aanvulling hierop zijn een aantal verhalen die momenteel al zijn opgenomen in de Wijkcollectie geanalyseerd, van deze verhalen zijn dan ook video-opnames en artikelen beschikbaar op de website van de Wijkcollectie. Alle verhalen zijn gedeeld in 2021. De analyse van de verhalen wordt in de resultatensectie gebruikt om een beeld te kunnen schetsen van storytelling binnen de Wijkcollectie. Het totaal aantal geanalyseerde verhalen is uiteengezet in onderstaande tabel.

Tabel 1*Karakteristiek van verhalen*

Naam	Achtergrondinformatie
1. Het Prinses Theater	Het verhaal van sociaal cultureel ondernemer Ron van den Bovenkamp.
2. Het Keilepand	Het verhaal van Monica Adams over de transformatie van het pand.
3. Open Hiring	Het verhaal van supermarktmanager Dirck Slabbekoorn.
4. Al Malek Sweets	Het verhaal van Syrische bakkers.
5. Delfshaven Helpt	Het verhaal van ondernemer en vrijwilliger Deniz Yilmaz.
6. Onwijze Moeders	Het verhaal van initiatiefnemer Saliha El Barkany.

Interview met wijkbewoners

Aan de hand van de theoretische concepten uit het theoretisch kader en bevindingen die zijn opgedaan tijdens de twee momenten van participatieve observatie, zijn de onderzoeksvragen in overleg met de Wijkcollectie opgesteld voor een semigestructureerd onderzoek met wijkbewoners. Dit maakte het mogelijk om tijdens het interview verdere vragen te stellen indien de onderzoeker meer te weten wilde komen over het antwoord dat wordt gegeven en op die manier af te wijken van de vooraf opgestelde onderzoeksvragen, waardoor het mogelijk wordt om meer gedetailleerde en uitgebreide antwoorden te verkrijgen (Bryman, 2016). Gezien de situatie omtrent Covid-19 is ervoor gekozen om het interview met wijkbewoners telefonisch te houden. Dit heeft te maken met het feit dat niet alle respondenten ervaring hebben met Teams of Zoom. Het nadeel van een telefonisch interview is, in tegenstelling tot een face-to-face interview, dat de gezichtsuitdrukkingen van de respondenten niet zichtbaar zijn. Echter kon de emotie van respondenten toch nog worden ‘gelezen’ doordat er bijvoorbeeld werd gelachen of gezucht (Bryman, 2016).

Tijdens de verhalenwandeling zijn in eerste instantie 6 respondenten geworven. 2 respondenten hebben niet meer gereageerd op de e-mail en waren na meerdere pogingen telefonisch niet bereikbaar. Daarnaast gaf een respondent aan nog te kort in de wijk te wonen om antwoord te kunnen geven op de vooraf opgestelde vragen. Uiteindelijk konden slechts 3 respondenten meedoen aan het onderzoek. Gezien het feit dat dit aantal zeer gering is, is het noodzakelijk geweest om extra respondenten te rekruteren. Gezien de duur van het onderzoek was het niet mogelijk om deze respondenten bij een eerstvolgende verhalenwandeling te rekruteren en is er gezocht naar een alternatieve manier om te rekruteren. Hierbij was het van belang dat de respondenten daadwerkelijk uit de wijk komen en zelf een of meerdere keren

hebben meegedaan aan een activiteit van de Wijkcollectie. Een teamlid van de Wijkcollectie heeft geholpen bij het rekruteren van extra respondenten. De eerste extra respondent heeft zelf tijdens de eerste verhalenwandeling in BoTu een verhaal gedeeld. Vervolgens heeft deze respondent de onderzoeker in contact gebracht met een extra respondent, deze methode kan dan ook worden gezien als *snowball sampling* (Bryman, 2016). Daarnaast heeft het teamlid van de Wijkcollectie de onderzoeker in contact gebracht met een wijkbewoner die zelf ook een verhaal heeft gedeeld en daarnaast ook fungeert als sleutelfiguur bij de stichting Wijkcollectie. Een sleutelfiguur kan worden gezien als een verbinder in de wijk die wijkbewoners en verschillende partijen met elkaar verbindt. Uiteindelijk zijn in totaal zijn 6 wijkbewoners geïnterviewd, waarvan een persoon ook fungeert als een sleutelfiguur bij de stichting Wijkcollectie.

Drie wijkbewoners hebben een westerse achtergrond en drie wijkbewoners hebben een niet-westerse achtergrond. Eén wijkbewoner met een niet-westerse achtergrond is de Nederlandse taal onvoldoende machtig. Het interview is dan ook samen met de partner afgenomen die 17 jaar woonachtig is in de wijk en zelf niet heeft meegedaan aan de activiteiten van de Wijkcollectie, maar wel veel heeft meegekregen vanuit partner. Partner heeft naast het vertolken van de vragen ook meegedacht over de antwoorden. De kenmerken van de respondenten zijn uiteengezet in onderstaande tabel.

Tabel 2

Karakteristiek van respondenten

Nummer respondent	Aantal jaar woonachtig in BoTu	Etniciteit	Aantal momenten deelname activiteit
1.	2	Westers	2
2.	8	Westers	3
3.	30	Niet-westers	2
4.	39	Niet-westers	5+
5.	25	Niet-westers	5+
6.	11	Westers	1

Focusgroep met teamleden stichting Wijkcollectie

Aan de hand van de input van de wijkbewoners is een focusgroep gehouden met teamleden. Een focusgroep is een groepsinterview dat wordt geleid door een onderzoeker. De onderzoeker

interviewt de participanten en participanten kunnen elkaar aanvullen en op elkaar reageren, waardoor het mogelijk is om te onderzoeken in hoeverre er overeenkomsten bestaan tussen de gegeven antwoorden (Van Assema, Mesters & Kok, 1992). De focusgroep heeft via Teams plaatsgevonden, waardoor de gezichtsuitdrukkingen en emoties van de respondenten te observeren waren en de onderzoeker of de andere respondent hierop in kon gaan, zoals wanneer er sprake was van verwarring (Bryman, 2016). Vergelijkbaar met de interviews met wijkbewoners is ook hier sprake geweest van een semigestructureerd interview waarvan kon worden afgeweken door zowel de onderzoeker als de respondenten.

De focusgroep heeft plaatsgevonden met in totaal 2 teamleden van de stichting Wijkcollectie. In eerste instantie was het doel om de focusgroep met 3 teamleden te laten plaatsvinden, echter is het niet gelukt om een moment in te plannen waar alle teamleden en de onderzoeker beschikbaar waren. Wel is met het derde teamlid apart contact opgenomen om meer informatie te krijgen over hoe erfgoed tot stand komt binnen de Wijkcollectie, omdat dit teamlid hier inhoudelijk veel over weet. De focusgroep heeft in totaal 45 minuten geduurd en heeft plaatsgevonden op 16 juni 2021. Het doel van deze focusgroep was om de bevindingen die zijn opgedaan tijdens de participatieve observatie en interviews met wijkbewoners te bespreken en om een terugkoppeling te vragen. Op deze manier participeren teamleden mee in het onderzoeksproces. Bij de terugkoppeling van de antwoorden van wijkbewoners is aandachtig stilgestaan bij de vragen hoe bewoners worden betrokken in het definiëren van erfgoed en hoe participatie verduurzaamd kan worden door feedback te vragen aan teamleden en te vragen naar de mogelijkheden (en eventuele randvoorwaarden) binnen de Wijkcollectie voor het opstellen van een interventie. De antwoorden van de teamleden vormen samen met de antwoorden van de wijkbewoners de basis voor de aanbevelingen voor de Wijkcollectie.

Data-analyse

De interviews met de wijkbewoners en de focusgroep met de teamleden zijn na afloop volledig getranscribeerd. De transcripten dienen als basis voor de data-analyse en zijn dan ook geanalyseerd door handmatig open, axiaal en selectief te coderen (Boeije, 2009; Bleijenbergh, 2016). Bij handmatig coderen schrijft de onderzoeker zelf codes bij geprinte versies van de verzamelde input. Er is gecodeerd door verschillende kleuren markeerstiften en een potlood te gebruiken. Ten eerste zijn de interviews open gecodeerd, hierbij zijn labels toegekend aan fragmenten die mogelijk van belang kunnen zijn. Ten tweede is er axiaal gecodeerd door de codes met elkaar te vergelijken en te kijken of er overkoepelende codes gevormd kunnen worden. Ten slotte is er selectief gecodeerd, waarbij concepten zijn uitgewerkt tot een theorie

(Bleijenbergh, 2016). De data-analyse heeft geresulteerd in de volgende 6 hoofdthema's: gemeenschap, participatie, gemeenschapsvorming, erfgoed, storytelling en diversiteit.

Ethische overwegingen

Bij het uitvoeren van de onderzoeksmethoden is het van belang dat de onderzoeker ethisch te werk gaat. Voor het onderzoek was slechts de betrokkenheid van volwassenen vereist. Alvorens het interview met de wijkbewoners is afgenomen, is het '*informed consent*' formulier aangereikt. In dit formulier staat vermeld wat het doel van het onderzoek is, de gang van zaken tijdens het onderzoek, de potentiële risico's en ongemakken, een eventuele vergoeding en uitleg over vertrouwelijkheid van gegevens. Indien de participant hiermee akkoord gaat, dient een toestemmingsverklaring ondertekend te worden. Het is van belang om te benadrukken dat in het formulier staat vermeld dat een participant op ieder gewenst de mogelijkheid heeft om te stoppen met de deelname aan het onderzoek. Daarnaast is iedere participant gevraagd of er aanvullende vragen zijn over het onderzoek en/of het interview en is gevraagd of het akkoord is om een opname te maken van het interview, welke slechts zullen worden gebruikt voor eigen gebruik en niet worden gedeeld met derden. Daarnaast is het van belang om te benadrukken dat de anonimiteit van alle wijkbewoners wordt gegarandeerd.

De data die is verkregen door middel van de interviews met participanten (wijkbewoners en teamleden), is gedurende het onderzoek alleen raadpleegbaar gesteld aan de scriptiebegeleider van de onderzoeker. Daarnaast is het mogelijk geweest dat het team van de Wijkcollectie, indien gewenst, een terugkoppeling krijgt van de verkregen data.

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de empirische bevindingen uit de participatieve observaties, inhoudsanalyse van verhalen, interviews met wijkbewoners en de focusgroep met teamleden uiteengezet. Deze bevindingen zijn onder te verdelen in de thema's die voortvloeien uit de onderzoeksvragen. De bevindingen worden besproken en ondersteund met citaten uit de interviews met wijkbewoners en de focusgroep met teamleden van de stichting Wijkcollectie, voorbeelden uit de participatieve observatie en de inhoudsanalyse van de verhalen. De resultaten vormen de basis voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen van het onderzoek.

Storytelling

Uit de participatieve observatie en de inhoudsanalyse van de verhalen die worden verteld en uiteindelijk onderdeel uitmaken van de Wijkcollectie blijkt dat de verhalen inspirerend van aard zijn. De verhalenvertellers zijn zeer betrokken personen die zich inzetten voor de wijk op verschillende gebieden. Zo blijkt uit het verhaal van ‘Onwijze Moeders’ dat de focus ligt bij het bewaken van de veiligheid in de wijk door het houden van informatiebijeenkomsten voor ouders om te informeren over wat er speelt bij kinderen en welke bedreigingen er kunnen zijn. Het verhaal van Deniz Yilmaz sluit hierop aan: waar de wijk voorheen werd gedomineerd door hangjongeren en de sfeer onveilig was, heeft Deniz ervoor gezorgd dat dit is veranderd. Zo geeft ze aan dat ze op een dag beseftte dat ze wel kan blijven zeuren, maar ook zelf iets kan doen. Om die reden is ze gaan ondernemen aan de Mathenesserweg, een locatie wat volgens Deniz een ware ‘no-go area’ was door de sterke aanwezigheid van malafide bedrijven. Ze is nadrukkelijk op deze locatie gaan ondernemen om een bedrijfspand te kunnen redden, bedrijvigheid te stimuleren en werkloosheid aan te pakken, oftewel: iets te betekenen voor de gemeenschap. Ze zegt hier ook het volgende over:

“Ja, dat heeft dus toch heel veel mensen getriggerd om iets te doen in je eigen buurt en zo bouw je weer zo een locals community op ... en wat gebeurt er? Je helpt elkaar ... en dan komt er andere community ... en op een gegeven moment maak je die hele ketting af, want dan heb je zoveel cirkeltjes die aan elkaar vastzitten. En dan heb je gewoon zo’n prachtige, mooie ketting.”

Ook de ondernemer die het Prinses Theater heeft opgeknapt benoemt dit te hebben gedaan met het voornaamste doel om *traffic* te generen, waardoor de wijk veiliger aanvoelt en personen er graag willen komen. De supermarktmanager van de Jumbo zet zich in voor zijn wijk door het inzetten van *open hiring*. Het verhaal hierachter is dat hij gelooft dat personen stelen uit noodzaak, wat vaak het gevolg is van armoede. Door middel van *open hiring* neemt hij iedereen aan die solliciteert om werkloosheid en armoede aan te pakken, maar tegelijkertijd ook criminaliteit tegen te gaan. Door middel van zijn verhaal wil hij andere ondernemers, zowel binnen als buiten BoTu, inspireren om dit te doen.

Het delen van verhalen zorgt er ook voor dat bewoners op de hoogte worden gebracht van bestaande plekken en initiatieven in de wijk en het verhaal achter initiatiefnemers of een bepaald pand. Zo is bakkerij Al Malek opgericht door vluchtelingen uit Syrië. Door het delen van hun verhaal willen ze laten zien dat het negatieve beeld over vluchtelingen niet altijd klopt:

zij zijn geen gelukszoekers, maar ondernemers die hard werken en zich inzetten voor hun wijk. Wijkbewoners 4 en 6 geven aan dat dit verhaal heel erg is blijven hangen. Wijkbewoner 4 zegt hierover het volgende: *“Dat is voor mij nog steeds wel een verhaal die ik bijna overal vertel, van jongens: het is nooit te laat. Je kunt wel bommen over je kop heen krijgen, maar als je wil kun je gewoon opnieuw starten”*. Wijkbewoner 6 zegt hierover: *“Hun verhaal, ja, sowieso vind ik het hele gebeuren in Syrië heel erg, maar ik ging daar niet zo vaak eigenlijk naar de winkel. Toen dacht ik: nee, speciaal om jou te steunen en jou weer moed te geven in het leven, ja, ik ga speciaal voor jou zo vaak mogelijk”*. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt dan ook dat het delen van de verhalen iets doet met de bewoners. Alle respondenten benadrukken dat de verhalen verrijkend en inspirerend zijn doordat er andere inzichten worden gedeeld. Op de vraag of gemarginaliseerde groepen in BoTu een stem krijgen door storytelling, geven wijkbewoners 4 en 5 aan dat dit zeker het geval is en dat stereotypes en vooroordelen kapot worden gemaakt door het delen van verhalen. Wijkbewoner 5 geeft aan dat door het delen van verhalen duidelijk wordt dat wijkbewoners niet veel van elkaar verschillen. Zo zegt ze:

“Men denkt vaak dat we heel verschillend zijn, maar door middel van de verhalen delen merk je dat we heel vaak raakvlakken hebben. De dingen die je hoort, komt je heel vaak bekend voor, dus dat je meer empathie, respect, meer waardering voor elkaar krijgt, begrip. En voor de wijk zelf is vooral dat het ... de stempel die wij hebben als wijk, dat dat steeds meer vervaagt.”

Daarnaast benadrukken de respondenten die langer in de wijk wonen, zoals wijkbewoners 3, 4, 5 en 6 dat ze het bijzonder vinden om nieuwe plekken te ontdekken en het verhaal achter de locatie te horen, ondanks dat ze er al zo lang wonen.

Gemeenschapsvorming

Wijkbewoners geven aan dat een verhalenwandeling een interessante vorm is om met elkaar in contact te komen en om verhalen die er spelen in de wijk met elkaar te delen. Tijdens de wandeling zien bewoners dat er veel mensen aanwezig zijn in de wijk die verbinding met elkaar hebben en deze verbinding ook zoeken. Wijkbewoner 1 zegt hierover het volgende: *“Mensen leren elkaar kennen, zien dingen die er gebeuren in de wijk ... kunnen kijken of ze daaraan deel willen nemen”*.

Tijdens de activiteiten leren deelnemers nieuwe contacten kennen, wat ervoor zorgt dat bewoners elkaar herkennen in de wijk en elkaar dan spreken. Zo benadrukt wijkbewoner 2 dat

ze nieuwe contacten heeft overgehouden aan de deelname aan de activiteiten en dat ze de personen tegenkomt in de wijk en dan wel eens een praatje mee houdt. Er zijn echter ook respondenten die relaties in de vorm van vriendschappen hebben overgehouden aan de deelname van een activiteit. Zo benoemen wijkbewoners 1 en 3 dat ze andere wijkbewoners hebben leren kennen waar ze ook onderlinge relaties mee zijn aangegaan door met elkaar in contact te blijven en samen deel te nemen aan de andere activiteiten van de Wijkcollectie. Deelnemers worden tijdens de verhalenwandelingen willekeurig aan elkaar gekoppeld. Zo wandelen groepjes van maximaal vier personen samen of wordt er gewandeld in duo's. Wijkbewoner 1 geeft dan ook aan dat er op deze manier makkelijker kennis kan worden gemaakt met elkaar en het de drempel om met elkaar te praten wegneemt. Wijkbewoner 6 geeft aan zelf al wel heel actief te zijn in de wijk en om die reden zelf geen nieuwe relaties heeft gemaakt, maar geeft aan dat de Wijkcollectie op deze manier groepen bij elkaar brengt en zo weer kennis met elkaar laat maken, wat invloed heeft op het vormen van een grotere gemeenschap.

De teamleden geven aan dat er momenteel voornamelijk wordt gewerkt aan het aantonen van bestaande netwerken, maar ook aan het vormen van nieuwe netwerken. Het blijft echter lastig om meetbaar te krijgen wat de impact van het delen van verhalen is op gemeenschapsvorming. Zo zegt teamlid 1 het volgende hierover: *“Mensen doen iets met elkaar daarna, dat zijn hele kleine aantallen natuurlijk dus dat slaat een beetje dood ... we moeten proberen te achterhalen hoe mensen zo'n dag ervaren ... voor de lange termijn”*. Ook bij wijkbewoners wordt aandacht besteed aan het effect van de activiteiten op gemeenschapsvorming op de lange termijn. Zo zegt wijkbewoner 2 het volgende hierover:

“Het is niet dat je door een keer naar zo'n activiteit gaat, een hele gemeenschap hebt, maar het is wel doordat ... dit ook een plek is waar je kan komen en ... af en toe verschillende plekken waar je elkaar ontmoet en weer op verschillende manieren hoort. Wat er leeft en dat met elkaar beleeft. Ja, dat doe je niet in één bijeenkomst, maar dat is wel als dat langdurig op verschillende manieren gebeurt in een buurt, dan bouwt dat zeker een gemeenschap.”

Storytelling en gemeenschapsvorming lijken dan ook sterk met elkaar verbonden te zijn. Wijkbewoner 5, tevens ook sleutelfiguur, zegt hierover het volgende:

“Ik hou van wijken waar iedereen elkaar eigenlijk het liefst kent, waar je echt ouderwets het dorpsgevoel hebt van ons kent ons en dat is natuurlijk vrij lastig in een grote stad, dus als je dat wel kan met verhalen door middel van verbinder te zijn, dan is dat altijd mooi meegenomen, dus dat is wel mijn doel. De sociale contacten leggen ... saamhorigheid kweken in de wijk.”

Het delen van verhalen lijkt dan ook van belang te zijn voor het bevorderen van onderlinge sociale contacten en het vormen van een gemeenschap.

Gemeenschapsparticipatie

In BoTu zijn veel initiatieven aanwezig waar bewoners zich samen inzetten voor het verbeteren van de wijk, zoals het eerder besproken initiatief ‘Onwijze Moeders’. Wijkbewoners geven aan dat de activiteiten van de Wijkcollectie bijdragen aan het inzichtelijk maken van de aanwezige initiatieven en netwerken in de wijk. Tijdens een wandeling komen bewoners langs bepaalde ‘stops’ en krijgen daar te horen en zien wat het verhaal achter de stop is. Wijkbewoners geven aan dat ze door het horen en zien van wat er allemaal aanwezig is in de wijk worden geprikkeld om te participeren. Zo zegt wijkbewoner 1 hierover het volgende: *“Er zijn altijd mensen hier ... die bij zulke activiteiten altijd mensen die blijven hangen ... dat ze iets zien en denken: ‘Hey, dat wil ik ook, daar wil ik een bijdrage aan leveren’.”* Naast het feit dat wijkbewoners tijdens een wandeling reeds bestaande initiatieven zien waar ze aan kunnen deelnemen, benadrukken teamlid 1 en 2 dat de Wijkcollectie ook zelf een podium geeft aan wijkbewoners waardoor participatie mogelijk wordt gemaakt. Bij eerdere verhalencafés werd standaard aan deelnemers gevraagd wat ze op een volgend verhalencafé zouden willen zien en of ze zelf verhalen hebben, waardoor zo weer nieuwe mensen naar voren worden gebracht. Teamlid 1 noemt deze methode dan ook een soort ‘kettingreactie’. Wijkbewoners 4 en 5, die zelf hun verhalen hebben gedeeld tijdens een activiteit, geven aan dat ze op deze manier, dus via een teamlid van de Wijkcollectie, zijn benaderd om hun verhaal te delen. De reden achter hun participatie is onder andere het inspireren van anderen geweest.

De teamleden geven aan dat bewoners onder andere op de hoogte worden gebracht van activiteiten door middel van mailinglijsten waar ze zichzelf voor dienen aan te melden, persberichten en social media. Ondanks het feit dat veel mensen tegenwoordig social media gebruiken, is er ook nog een groep die daar geen gebruik van maakt of überhaupt geen toegang heeft tot het internet. Wijkbewoner 5 zegt hierover het volgende: *“Het is wel belangrijk dat je ook voor de mensen die dat niet hebben, dat je die ook gaat inlichten. En dan is er wel die*

mond-op-mondreclame of weet je dat soort is heel belangrijk". Alle overige 5 wijkbewoners benadrukken het belang van mond-op-mondreclame voor het stimuleren en verhogen van participatie. De manier waarop hier invulling aan kan gegeven varieert. Zo benoemt wijkbewoner 2 dat de Wijkcollectie kan uitnodigen om een soort van blind date mee te nemen naar activiteiten en benoemt wijkbewoner 3 dat deelnemers meer vrienden moeten meenemen. Het is echter van belang om op te merken dat teamlid 2 benadrukt dat er al wel veel aanmeldingen zijn en dat er in verband met de maatregelen omtrent Covid-19 meer aanmeldingen binnenkomen dan dat er plekken beschikbaar zijn. Teamlid 1 benadrukt ook dat het qua aantal deelnemers goed zit, echter benadrukt hij dat er sprake is van weinig diversiteit onder de deelnemers. Hij zegt hierover het volgende:

“... Die wandeling daarvoor weer was wel iets diverser, denk ik, maar ja, niet genoeg. Niet als je kijkt naar de samenstelling van de wijk. En ik merk ook wel inderdaad dat het toch ook wel veel professionals op afkomen, dus dan zie je wel vaak dezelfde gezichten. Ja, dat is op zich niet verkeerd, denk ik. Ja, maar ze moeten niet in de weg zitten.”

Ook wijkbewoner 5, tevens ook sleutelfiguur, benadrukt het belang van diversiteit onder deelnemers en binnen de Wijkcollectie. Zo zegt ze: *“Het is belangrijk, we moeten een realistische afspiegeling zijn van de samenleving ... en het moet voor iedereen toegankelijk zijn, dus dat ook ... andere mensen zien van hé, ik kan daar en plekje vinden, daar kan ik mij ook thuis voelen”*. Het is echter van belang om te benadrukken dat teamlid 2 en wijkbewoners 4 en 5 aangeven dat de diversiteit onder deelnemers varieert per activiteit. Zo geven zij aan dat er activiteiten zijn geweest waar het grootste gedeelte van de deelnemers daadwerkelijk uit wijkbewoners bestond, waaronder veel wijkbewoners met een migratieachtergrond. Tijdens de twee momenten van participatieve observatie is opgevallen dat de samenstelling van deelnemers niet divers is vergeleken met de samenstelling van de wijk, echter is dit aantal momenten te weinig om te kunnen concluderen dat er daadwerkelijk sprake is van weinig diversiteit onder deelnemers.

Wijkbewoners benadrukken ook dat andere dingen van invloed kunnen zijn op de keuze om wel of niet te participeren. Zo benadrukt wijkbewoner 5 dat participatie met de leeftijd komt. Ze zegt hierover het volgende: *“... Jongvolwassen, je hebt een ander leven, weet je. Je beseft nog niet het belang dat een wijk kan hebben”*. Ook wijkbewoner 4 benoemt het belang van leeftijd en levensfase: *“Ik denk dat je als je ... moeder wordt ... als je kinderen krijgt en*

wil ook het beste voor, voor je kind hebben, dan ga je, ben je ja selectiever, dus dan ga je ook nadenken ... daardoor raak je ook meer bij betrokken". Daarnaast benadrukken wijkbewoners 1 en 3 dat de tijden waarop de activiteiten worden georganiseerd ervoor kunnen zorgen dat minder personen of slechts een bepaalde doelgroep participeert. De verhalenwandelingen zijn tot nu toe op woensdagen georganiseerd en vinden overdag plaats, waardoor personen die werken of kinderen hebben niet in de gelegenheid zijn om te participeren. De activiteiten van de wijkcollectie lijken op basis van de inzichten bij te dragen aan gemeenschapsparticipatie, op voorwaarde dat de bewoners die participeren wel vaak personen zijn die al wel daartoe geneigd zijn en de mogelijkheid hebben om te participeren.

Erfgoed

Uit de focusgroep is naar voren gekomen dat de Wijkcollectie een raad heeft die activiteiten organiseert en verhalen selecteert. Vervolgens is er apart gesproken met teamlid 3 om inzicht te krijgen in de werking van de raad. Tijdens raadsbijeenkomsten worden activiteiten die worden georganiseerd, nieuwe verhalen die onderdeel kunnen worden van de Wijkcollectie en de keuze van kunstenaars besproken. De raad is tot stand gekomen doordat er aan alle bekenden uit de wijk een uitnodiging is gestuurd voor de eerste bijeenkomst. Hierbij is ook gevraagd om de uitnodiging te verspreiden in het eigen netwerk. Van de in totaal 14 personen aanmeldingen, zijn 12 personen overgebleven die gezamenlijk de raad hebben gevormd. De verhalen worden onder andere gezocht door onderzoek te doen via het internet naar welke initiatieven een actieve rol spelen in de wijk, door de wijk in te gaan en spontane gesprekken te voeren en na afloop van activiteiten aan deelnemers vragen of ze zelf een verhaal hebben. Ook kunnen personen zich aanmelden door de Wijkcollectie te mailen. De raadsleden en de teamleden van de Wijkcollectie selecteren de verhalen om verhalen zichtbaarder te maken voor de wijk en connecties te leggen in het netwerk om zo de veerkracht te vergroten. Om een breed draagvlak te hebben, geeft teamlid 3 aan dat het hebben van diversiteit in de verhalen van belang is.

Teamlid 1 benadrukt dat het van belang is om stil te staan bij het feit dat de 'raadsleden' die de nieuwe deelnemers bespreken bestaat uit *usual suspects*, wat wil zeggen dat het personen zijn die vaak herhaaldelijk en zeer actief participeren in de wijk. Dit roept de vraag op in hoeverre deze 'raadsleden' daadwerkelijk een representatieve weergave vormen van de wijk. Teamlid 1 benadrukt dat het meer lijkt op losstaande netwerken bestaande uit mensen die elkaar weten te vinden, echter benadrukt hij ook dat we niet tekort moeten doen aan hun effect, omdat het wel absolute sleutelfiguren zijn in de wijk. Het zou volgens teamlid 1 echter wel leuk zijn om ook meer bewoners direct te laten betrekken, zonder dat de bewoners die nu herhaaldelijk

participeren te weren. Zo zegt teamlid 1 ook het volgende: *“Het lijkt me ook niet de bedoeling dat het een populariteitscontest wordt”*.

Het begrip erfgoed blijft voor veel wijkbewoners redelijk vaag en abstract. Er wordt veelal gedacht aan het verleden, oftewel de geschiedenis van de wijk, terwijl de Wijkcollectie een definitie hanteert die kijkt naar het nu, oftewel het heden. Bij de vraag wat de eerste gedachte van respondenten is bij het woord erfgoed, werd door wijkbewoner 2 aangegeven dat het iets is wat je wil behouden en wat een waarde heeft in het nu en het verleden. Daarnaast werd door wijkbewoners 1 en 3 gerefereerd naar belangrijke, kenmerkende bezienswaardigheden en attracties in de wijk, zoals de Schiedamseweg of het Dakpark, wat volgens deze wijkbewoners het daadwerkelijke erfgoed van de wijk vormt. Ook wijkbewoner 4, die zelf een verhaal heeft gedeeld, zegt hierover het volgende: *“Ikzelf vond het niet duidelijk ... nu ik erin zit, weet ik het wel. Ja, maar heel veel mensen kennen het nog niet”*. Wijkbewoner 4 doelt hiermee op het feit dat ze als ‘gewone’ wijkbewoner niet begreep wat het erfgoed van de wijk precies inhield, maar na het delen van haar verhaal beter begrijpt wat het inhoudt. Wijkbewoner 4 benadrukt echter wel het belang van erfgoed en zegt daarover het volgende:

“... BoTu heeft 14.000 inwoners. We moeten die andere mensen informeren over hoe mooi de wijk is, wat er allemaal in de wijk gebeurt en waar dit zich allemaal verzamelt en sterker nog: hoe wij dit als erfgoed kunnen markeren voor Rotterdam, want ik vind [dat] BoTu wel een prachtige harmonie is van alle culturen en alle initiatieven. Dat moet gewoon echt wel een ... bepaalde erkenning krijgen ... deze mensen zijn allemaal depressief door schulden, maar er zijn ook zoveel mooie kwaliteiten die ze hebben ... op het moment dat er zo’n erfgoed komt, dan worden ze herkend en erkend en dat doet wat met je, het geeft je gewoon een *power*.”

De bevinding dat de term erfgoed voor bewoners onduidelijk blijft is besproken met de teamleden van de stichting Wijkcollectie. De teamleden gaven aan dat er binnen het team al geruime tijd over wordt nagedacht over de term en dat de meningen over het hanteren van de term verschillen. Op de vraag op welke manier het meer zou kunnen leven onder de wijkbewoners, geven de teamleden aan dat de Wijkcollectie dan toch van het woord erfgoed af moet omdat het toch voornamelijk wordt geassocieerd als iets ‘stoffigs’. De teamleden concludeerden eveneens dat de betekenis van het erfgoed pas goed te begrijpen is indien een wijkbewoner achtergrondinformatie heeft, zoals ook wordt aangekaart door wijkbewoners 4 en 5 die zelf een verhaal hebben gedeeld. Ook is het van belang om rekening te houden met het

feit dat veel wijkbewoners zich niet bezighouden met kunst en cultuur en daardoor ook minder geboeid zijn met erfgoed. Zo benoemen teamlid 2 en wijkbewoners 1 en 2 dat veel mensen aan het overleven zijn in de wijk. Teamlid 1 zegt hierover het volgende: *“Als je alleen die term hoort, dan is het een beetje een luxe dingetje denk ik wel. Terwijl de inhoud eigenlijk juist staat op wat er in de wijk gebeurt en juist de problematiek: hoe je die tegen kan gaan en hoe je met elkaar sterker kan zijn en weerbaarder”*. Ook wijkbewoner 4 geeft aan dat bewoners niet geboeid zijn met erfgoed en dat dit komt door de sociale problemen die er heersen. Zo zegt ze hierover: *“... veel mensen hebben zoiets van: pff wat is dat dan, ik heb daar geen tijd voor, ik moet gaan werken”*.

Wijkbewoner 4 geeft aan dat de Wijkcollectie zeer betrokken is in de wijk, maar nog onvoldoende toegankelijk is voor alle wijkbewoners om betrokken te worden geraakt bij het definiëren van wat het erfgoed wordt. Ze zegt hierover het volgende: *“Ik vind dat je, je missie pas hebt voltooid als je alle 14.000 [mensen], als je die drempel er niet is voor alle 14.000. Kijk, ik kan ... de directeur van wijkcollectie [zo opbellen], maar mijn buurvrouw niet. Die weet niet eens wie [zij] is, en dat is jammer”*. Wijkbewoner 6 geeft aan dat er nog heel veel verhalen zijn in de wijk die absoluut onderdeel moeten uitmaken van het erfgoed, maar dat mensen waarschijnlijk niet weten wie de contactpersoon is en waar ze terecht kunnen. Ook wijkbewoner 5 deelt de mening dat het niet alle wijkbewoners op de hoogte zijn en geeft aan dat ze vermoedt dat de Wijkcollectie momenteel nog voornamelijk kaders aan het opstellen is over hoe het definiëren van erfgoed verloopt, maar dat het na een tijdje meer overgelaten kan worden aan wijkbewoners. Daarnaast geeft wijkbewoner 5 aan dat het feit dat zij nu namens de Wijkcollectie is aangenomen om te fungeren als sleutelfiguur in de wijk een goede aanzet is om het definiëren en ontsluiten van erfgoed meer over te laten aan de wijkbewoners.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is onderzocht hoe de Wijkcollectie bijdraagt tot gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in BoTu. Door de samenwerking met de stichting Wijkcollectie en de interviews met wijkbewoners en teamleden, is de mogelijkheid ontstaan om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

Beantwoording onderzoeksvragen

Er kan worden gesteld dat de verhalen die worden gedeeld specifiek over de wijk en wijkbewoners gaan met als doel om anderen te inspireren om te participeren in en voor de wijk, vooroordelen en stereotypen weg te nemen en om een gemeenschapsgevoel aan te wakkeren.

Dit komt overeen met de doelen van storytelling van Denning (2006), zoals het stimuleren van actie of het geven van een beeld van de organisatie. Ook worden waarden zoals veiligheid en solidariteit gedeeld. Traditioneel gemarginaliseerde personen krijgen een stem door het delen van hun verhaal, zoals blijkt uit het verhaal van de Syrische bakkerij, wat overeenkomt met de theorie van onder andere Polleta (2006), Lewis (2011) en Swerts (2015). Door de verhalen gaat de wijk meer ‘leven’ onder de wijkbewoners, voelen bewoners zich meer betrokken/erkend en worden geïnspireerd en gestimuleerd om hun eigen verhalen te delen, zoals gesteld door Ball-Rokeach, Kim & Matei (2001).

Uit de bevindingen kan worden geconcludeerd dat het vormen van een gemeenschap complexer is dan in de literatuur wordt gesteld en dat de betekenis van gemeenschap kan verschillen in verschillende contexten (Wirth, 1938; Gans, 1962; Wellman, 2005). Zo blijkt dat er meer sprake is van onderlinge vriendschappen en netwerken, echter is er ook sprake van gedeelde verantwoordelijkheid en onderlinge steun. Een mogelijke verklaring voor deze discrepantie met de literatuur is dat het momenteel nog te vroeg is om daadwerkelijk te kunnen spreken van een sterk aanwezige gemeenschap die ontstaat door storytelling. Wijkbewoners benoemen dan ook het belang van het onderhouden van contacten bij gemeenschapsvorming, wat in lijn is met de theorie van Blokland (2017) waarin wordt geconcludeerd dat een gemeenschap alleen kan bestaan indien personen onderlinge relaties en contacten aangaan en ook daadwerkelijk onderhouden.

Ondanks de bevindingen van Frijhoff (2007) en Veldpaus (2015) dat erfgoed niet slechts over het verleden gaat en personen bepalen wat erfgoed is door het toekennen van waarde, wordt door wijkbewoners bij erfgoed gedacht aan het verleden of populaire plekken in de wijk en blijft de term vaag en abstract. Uit de antwoorden kan ook worden geconcludeerd dat niet iedereen geboeid is met erfgoed, wat de theorie van Dibbits (2006) bevestigt. De raad die de verhalen selecteert bestaat uit bekenden uit de wijk, oftewel *usual suspects*: een kleine groep die actief participeert (Rüdig & Karyotis, 2013). Desondanks kan worden geconcludeerd dat de Wijkcollectie werkt aan het toepassen van een ‘*bottom-up*’ benadering door het actief inschakelen en betrekken van wijkbewoners bij het definiëren en ontsluiten van het erfgoed, zoals blijkt uit het feit dat ze actief aanwezig zijn in de wijk (Waterton & Smith, 2010; Emerick, 2009). Wanneer wijkbewoners met de tijd meer bekend raken met de Wijkcollectie, zal het mogelijk worden dat wijkbewoners meer betrokken worden bij definiëren en ontsluiten van erfgoed binnen de Wijkcollectie en zal het gehele proces uiteindelijk overgelaten kunnen worden aan wijkbewoners.

Tenslotte kan worden gesteld dat het aantal personen dat zich aanmeldt voor de activiteiten hoog is, echter geven een aantal respondenten aan dat er weinig diversiteit is onder deelnemers. Ook blijkt dat een deel van de deelnemers herhaaldelijk participeert, wat de bevinding van Skidmore, Bound & Lownbrough (2006) bevestigt. Er zijn een aantal punten die minder participatie kunnen verklaren, te weten: niet (kunnen) lezen van folders, geen toegang tot het internet, organisatie activiteiten (tijdstippen) en verminderde interesse door levensfase/leeftijd. Deze bevinding lijkt tegen de theorie van Putnam (2007) in te gaan, waarin wordt beweerd dat mensen minder participeren indien er meer sprake is van diversiteit in een wijk omdat mensen zich terugtrekken en minder vertrouwen hebben.

Aanbevelingen en maatschappelijke relevantie

De activiteiten van de Wijkcollectie lijken bij te dragen aan gemeenschapsparticipatie- en vorming rondom erfgoed in BoTu. Er zijn echter een aantal aandachtspunten. Wijkbewoners vinden het idee achter een wijkcollectie/erfgoed belangrijk en waardevol, echter blijft de term te abstract zonder achtergrondinformatie. Om dit te verbeteren, kan in de communicatie naar bewoners worden gesproken over een wijkcollectie of verzameling. Daarnaast is naar voren gekomen dat bewoners nog niet goed op de hoogte zijn van de activiteiten en de mogelijkheden om deel te nemen/zelf een verhaal te delen. De betrokkenheid kan verhoogd en verduurzaamd worden door actief in te zetten op mond-tot-mondreclame en de activiteiten op andere tijden te organiseren, zoals in het weekend of later op de avond. Ook kan rekening worden gehouden met het perspectief van niet-deelnemers, zoals jongeren, door in te spelen op hun interesses. Zo kunnen verhalen van jongeren uit de wijk worden geselecteerd, waardoor de deelname van deze doelgroep kan worden verhoogd.

Uit de resultaten kan worden geconcludeerd dat storytelling, het hebben van een wijkerfgoed en meebepalen over het erfgoed maatschappelijk van belang is, omdat het bijdraagt aan het toekennen van een bepaalde erkenning van de wijk en haar bewoners. Deze inzichten kunnen ook breder worden getrokken naar andere wijken in Nederland, met name in achtergestelde wijken kan een soortgelijk initiatief bijdragen aan het bevorderen van veerkracht.

Reflectie PAR en wetenschappelijke aanbevelingen

Er is getracht om een onderzoek op te zetten dat zinvol is voor zowel onderzoeker als het team. Het contact met het team is goed verlopen, zowel de directeur alsook andere teamleden waren makkelijk te bereiken en zeer betrokken. Het onderzoek kent ook een paar beperkingen. Het

rekruteren van respondenten heeft plaatsgevonden tijdens een wandeling in M4H, waar minder bewoners uit BoTu aanwezig waren dan tijdens de eerdere wandeling in BoTu. Indien dit tijdens de eerdere wandeling in BoTu werd gedaan, hadden mogelijk meer respondenten mee kunnen doen aan het onderzoek. Ten slotte is de duur van het onderzoek te kort om daadwerkelijk antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag, gezien het feit dat een gemeenschap niet groeit aan de hand van een paar activiteiten en de resultaten ook regelmatig geëvalueerd dienen te worden. De resultaten tonen aan dat er verschillende vormen van gemeenschap bestaan in verschillende contexten. Er is een vervolgonderzoek vereist waar het effect van de activiteiten op gemeenschapsvorming- en participatie over een langere periode wordt onderzocht. Indien de coronamaatregelen het toelaten, is het ook voor een vervolgonderzoek ook interessant om samen met het team zo veel mogelijk aanwezig te zijn in de wijk, waardoor meerdere momenten van participatieve observatie mogelijk wordt in plaats van slechts tijdens de activiteiten.

Uit de actieve aanwezigheid in BoTu en het actief inschakelen en betrekken van wijkbewoners in het definiëren en ontsluiten van het erfgoed door storytelling, blijkt dat de Wijkcollectie werkt aan het toepassen van een '*bottom-up*' benadering en daarmee ook tot zekere hoogte bijdraagt tot gemeenschapsparticipatie en -vorming rondom erfgoed in BoTu. Een wijkerfgoed bestaande uit verhalen uit de wijk draagt bij aan het toekennen van een bepaalde erkenning aan de wijk en bewoners en draagt bij aan het bevorderen van de veerkracht in de buurt. De Wijkcollectie bestaat echter nog te kort om daadwerkelijk te kunnen spreken van een gemeenschap, maar meer van onderlinge relaties en netwerken. Echter kan worden geconcludeerd dat herhaaldelijke en langdurige activiteiten ervoor kunnen zorgen dat een gemeenschap wordt opgebouwd en de participatie van bewoners verhoogd en verduurzaamd wordt.

Literatuur

- Abbott, J. (1995). Community participation and its relationship to community development. *Community Development Journal*, 30(2), 158-168.
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Bailey, P. H., & Tilley, S. (2002). Storytelling and the interpretation of meaning in qualitative research. *Journal of advanced nursing*, 38(6), 574-583.
- Ball-Rokeach, S.J., Kim, Y-C, Matei, S. (2001). Storytelling neighborhood: Paths to belonging in diverse urban environments. *Communication Research* 28(4): 392–428.
- Baloche, L. (2014). Everybody has a story: Storytelling as a community building exploration of equity and access. *Intercultural Education*, 25(3), 206-215.
- Bleijenbergh, I. L. (2013). *Kwalitatief onderzoek in organisaties*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Blokland, T. (2017). *Community as urban practice*. John Wiley & Sons.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods (Fifth)*. Oxford University Press.
- Chen, N. T. N., Dong, F., Ball-Rokeach, S. J., Parks, M., & Huang, J. (2012). Building a new media platform for local storytelling and civic engagement in ethnically diverse neighborhoods. *New Media & Society*, 14(6), 931-950.
- Costa, D.L., Kahn, K.E. (2003). Civic engagement and community heterogeneity: An economist's perspective. *Perspectives on Politics* 1(1): 103–111.
- Delanty, G. (2003). *Community*. London: Routledge.
- Denning, S. (2006). Effective storytelling: strategic business narrative techniques. *Strategy & Leadership*, 34(1), 42-48.
- Dibbits, H. (2016). *Delen van het verleden. Erfgoed en Educatie in de 21ste eeuw*.
- Emerick, K. (2009). Archaeology and the cultural heritage management 'toolkit': the example of a community heritage project at Cawood, North Yorkshire. *Taking Archaeology Out of Heritage*. Cambridge: Cambridge Scholar's Publishing, 91-116.
- Frijhoff, W. T. M. (2007). *Dynamisch erfgoed*.
- Gebiedscommissie Delfshaven. (2016). *Herijkt Gebiedsplan Delfshaven 2016- 2018*. Geraadpleegd op 12 maart 2021, van [https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/delfshaven/20160420- Gebiedsplan-Delfshaven-2016-2018.pdf](https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/delfshaven/20160420-Gebiedsplan-Delfshaven-2016-2018.pdf)
- Gans, H. J. (1982). *Urban villagers: Group and class in the life of Italian-Americans*. Simon and Schuster.
- Jacobs, J. (2016). *The death and life of great American cities*. Vintage.

- Jung, J. Y., Toriumi, K., & Mizukoshi, S. (2013). Neighborhood storytelling networks, Internet connectedness, and civic participation after the Great East Japan Earthquake. *Asian Journal of Communication*, 23(6), 637-657.
- Kim, Y. C., & Ball-Rokeach, S. J. (2006). Community storytelling network, neighborhood context, and civic engagement: A multilevel approach. *Human Communication Research*, 32(4), 411-439.
- Labadi, S. (2007). Representations of the nation and cultural diversity in discourses on World Heritage. *Journal of social archaeology*, 7(2), 147-170.
- Lewis, P. J. (2011). Storytelling as research/research as storytelling. *Qualitative Inquiry*, 17(6), 505-510.
- Logan, J. R. (2018). People and plans in urbanising China: Challenging the top-down orthodoxy. *Urban Studies*, 55(7), 1375-1382.
- McIntyre, A. (2014). *Participatory Action Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Museum Rotterdam. (2020). Wijkcollectie. *Bospolder Tussendijken: Verhalen uit de wijk*. Rotterdam: Veenman+
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174.
- Pstross, M., Talmage, C. A., & Knopf, R. C. (2014). A story about storytelling: Enhancement of community participation through catalytic storytelling. *Community Development*, 45(5), 525-538.
- Rüdig, W., & Karyotis, G. (2013). Beyond the usual suspects? New participants in anti-austerity protests in Greece. *Mobilization: An International Quarterly*, 18(3), 313-330.
- Sheng, Y. K. (1990). Community participation in low-income housing projects: problems and prospects. *Community Development Journal*, 25(1), 56-65.
- Skidmore, P., Bound, K., & Lownsborough, H. (2006). Community participation. *Who benefits*.
- Smith, L. (2009). Class, heritage and the negotiation of place. In *Conferencia presentada en "Missing Out on Heritage: Socio-Economic Status and Heritage Participation" Conference*. Londres: English Heritage.
- Smith, L., & Akagawa, N. (Eds.). (2008). *Intangible heritage*. Routledge.
- Stanley, D. (2003). What do we know about social cohesion: The research perspective of the federal government's social cohesion research network. *Canadian Journal of Sociology/Cahiers canadiens de sociologie*, 5-17.

- Suttles, G. D. (1968). *The social order of the slum: Ethnicity and territory in the inner city*. University of Chicago Press.
- Swerts, T. (2015). Gaining a voice: Storytelling and undocumented youth activism in Chicago. *Mobilization: An International Quarterly*, 20(3), 345-360.
- Van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. *The focus group interview: stepwise guidelines.* TSG (Dutch Journal of Health Sciences), 7, 431-7.
- Van Dam, R. I., Eshuis, J., & Aarts, M. N. C. (2008). *Zelforganisatie: een studie naar gemeenschapsvorming in de Amsterdamse Doe-Het-Zelf Maatschappij en de Golfresidentie Dronten*. Wageningen University.
- Verdini, G., Frassoldati, F., & Nolf, C. (2017). Reframing China's heritage conservation discourse. Learning by testing civic engagement tools in a historic rural village. *International Journal of Heritage Studies*, 23(4), 317-334.
- Veldpaus, L. (2015). Historic urban landscapes: framing the integration of urban and heritage planning in multilevel governance.
- Waterton, E., & Smith, L. (2010). The recognition and misrecognition of community heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 16(1-2), 4-15.
- Wellman, B. (2005). Community: from neighborhood to network. *Communications of the ACM*, 48(10), 53-55.
- Wilson, W. J. (2012). *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*. University of Chicago Press.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a Way of Life. *American journal of sociology*, 44(1), 1-24.
- Wu, F. (2018). Planning centrality, market instruments: Governing Chinese urban transformation under state entrepreneurialism. *Urban studies*, 55(7), 1383-1399.
- Zhao, Y., Ponzini, D., & Zhang, R. (2020). The policy networks of heritage-led development in Chinese historic cities: The case of Xi'an's Big Wild Goose Pagoda area. *Habitat International*, 96, 102106.

APPENDIX 1 – INTERVIEWLIJST

Interview wijkbewoners:

Interview wijkbewoner 1. Gehouden op: 8 juni 2021 om 19:00
Interview wijkbewoner 2. Gehouden op: 9 juni 2021 om 12:00
Interview wijkbewoner 3. Gehouden op: 9 juni 2021 om 21:00
Interview wijkbewoner 4. Gehouden op: 8 juli 2021 om 09:00
Interview wijkbewoner 5. Gehouden op: 8 juli 2021 om 12:30
Interview wijkbewoner 6. Gehouden op: 9 juli 2021 om 11:00

Teamleden:

Focusgroep teamleden 1 en 2. Gehouden op: 16 juni 2021 om 11:00
Gesprek teamlid 3. Gehouden op: 15 juli 2021 om 15:22

APPENDIX 2 – TOPIC LIJST

Inleiding/introductie voor wijkbewoners

Beste deelnemer(s). Ten eerste enorm bedankt dat u een bijdrage wil leveren aan het onderzoek en daarmee mij willen helpen met mijn masterthesis. Ik zal mezelf voorstellen. Mijn naam is Dilara Icer, ik ben 24 jaar oud en schrijf momenteel mijn masterthesis voor de master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam over de Wijkcollectie.

Ik zal uitleggen wat we vandaag gaan doen. Ik ga een interview afnemen waar ik een aantal vragen van tevoren heb opgesteld, echter bestaat de mogelijkheid om hiervan af te wijken. Dit betekent dat ik tussendoor afwijkende vragen kan stellen, maar dat ook jullie aanvullende antwoorden kunnen geven die afwijken van de vragen die vooraf zijn afgesteld. In dit interview zal aandacht worden besteed aan onderwerpen zoals de mate waarin jullie als bewoners betrokken worden in het definiëren en ontsluiten van erfgoed binnen de Wijkcollectie, hoe de betrokkenheid van jullie als deelnemers volgens jullie verhoogd en verduurzaamd kan worden en ten slotte ook welke vormen van gemeenschap er ontstaan door het delen van het verhalen. De antwoorden die jullie geven zijn niet alleen waardevol voor mijn eigen masterthesis, maar ook voor het vervolg van de Wijkcollectie en de invulling van de activiteiten in de toekomst. Alles wat er wordt gedeeld is om die reden dan ook waardevol.

Alles wat er wordt verteld tijdens dit interview is vertrouwelijk. Er zullen geen persoonlijke gegevens worden gebruikt voor het onderzoek waaruit jullie identiteit te herleiden is, zoals bijvoorbeeld jullie namen en leeftijden. Het interview zal wel worden opgenomen en daarnaast zal ik ook tijdens het interview aantekeningen maken. Indien gewenst is het mogelijk om de getranscribeerde interviews door te lezen en te controleren op verkeerde interpretaties

en dergelijke. De opname van het interview wordt bewaard in een veilige database die alleen toegankelijk is voor mijn thesisbegeleider en mij. Jullie gaan hiermee akkoord door het informed consentformulier te ondertekenen.

Informed consent formulier

Beste participant,

Mijn naam is Dilara Icer, ik ben 24 jaar oud en schrijf momenteel mijn masterthesis voor de master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam over de Wijkcollectie. Voor mijn onderzoek doe ik onderzoek naar gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in BoTu. Hiervoor wil ik meer weten over de mate waarin jullie als bewoners betrokken worden in het definiëren en ontsluiten van erfgoed binnen de Wijkcollectie, hoe de betrokkenheid van jullie als deelnemers volgens jullie verhoogd en verduurzaamd kan worden en ten slotte ook welke vormen van gemeenschap er ontstaan door het delen van het verhalen. De antwoorden die jullie geven zijn niet alleen waardevol voor mijn eigen masterthesis, maar ook voor het vervolg van de Wijkcollectie en de invulling van de activiteiten in de toekomst. Alles wat er wordt gedeeld is om die reden dan ook waardevol. Ik ga dit onderzoeken door middel van interviews met buurtbewoners/deelnemers van de Wijkcollectie en teamleden van de Wijkcollectie. Om die reden nodig ik u graag uit om deel te nemen aan het interview. De deelname aan het interview zal het volgende betekenen:

- Er zal een interview worden gehouden op basis van een bestaande vragenlijst waarvan kan worden afgeweken door zowel participant als interviewster;
- Het interview zal maximaal een uur duren;
- Uw persoonlijke gegevens zullen geanonimiseerd worden. Dit houdt in dat er geen persoonlijke gegevens zoals uw naam of leeftijd zal worden gebruikt en u niet herleidbaar bent;
- De masterthesis zal uiteindelijk worden opgeslagen in een online opslagbase van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Dit houdt in dat studenten van de Erasmus Universiteit Rotterdam de masterscriptie kunnen raadplegen;
- Indien akkoord, zal een audio-opname worden gemaakt van het interview. Dit zal worden gedaan zodat de gesproken opname kan worden uitgeschreven waardoor het mogelijk wordt om de tekst te analyseren en te coderen;
- Indien gewenst is het mogelijk dat ik de getranscribeerde interviews eerst door jullie laten nalezen en controleren op verkeerde interpretaties en dergelijke;

- Tijdens het interview mag u alles delen en ook aangeven wanneer u niet wil dat iets wordt meegenomen in het onderzoek;
- Er bestaat geen goed of fout antwoord: alle inzichten zijn welkom;
- Mocht u om welke reden dan ook niet meer willen meewerken aan het onderzoek, dan kunt u dat 5 werkdagen na het interviews doorgeven zonder te vermelden waarom. Uw gegevens zullen niet worden gebruikt in het onderzoek.

Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u een mail sturen naar dilaraicer@outlook.com. Ik wil u enorm bedanken voor uw bijdrage.

Met vriendelijke groet,

Dilara Icer

Ik heb de brief gelezen en ga akkoord met het bovenstaande.

Naam en datum:

Handtekening:

Vragenlijst wijkbewoners/deelnemers activiteiten Wijkcollectie

Gemeenschapsparticipatie	<ul style="list-style-type: none"> - Hoelang woont u al in BoTu? - Wat is de reden dat u in BoTu bent komen wonen? - Hoe zou u BoTu omschrijven? - Vindt u dat er momenteel sprake is van een aanwezige gemeenschap in BoTu? <ul style="list-style-type: none"> o Zo ja, in hoeverre heeft u het gevoel dat u onderdeel uitmaakt van de wijk/gemeenschap? - Wat is uw relatie met de buurtbewoners? <ul style="list-style-type: none"> o Kent u veel mensen uit de buurt? Sinds wanneer? Spreekt u de bewoners vaak? - In hoeverre vindt u contact met buurtbewoners belangrijk?
Gemeenschapsvorming / De Wijkcollectie	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre bent u betrokken met uw buurt? <ul style="list-style-type: none"> o Neemt u bv. deel aan activiteiten in BoTu en/of die relevant zijn voor BoTu? o Waarom wel of niet?

	<ul style="list-style-type: none"> - Op welke manier wordt u op de hoogte gesteld van activiteiten in de buurt, zoals bijvoorbeeld de activiteiten van de Wijkcollectie? - Hoe vaak heeft u meegedaan aan de activiteiten van de Wijkcollectie? - Wat is de reden dat u heeft meegedaan aan activiteiten? - Wat vindt u van de activiteiten van de Wijkcollectie? - Wat heeft de deelname aan een activiteit van de Wijkcollectie u opgeleverd? <ul style="list-style-type: none"> o Nieuwe relaties en/of vriendschappen met personen uit de buurt? - Hoe draagt een activiteit van de Wijkcollectie, zoals een verhalenwandeling, volgens u bij aan gemeenschapsparticipatie? - Op welke manieren denkt u dat de activiteiten van de Wijkcollectie een bijdrage leveren aan gemeenschapsvorming in de wijk? - Op welke manier kan de betrokkenheid van deelnemers van de Wijkcollectie volgens u worden verhoogd?
Erfgoed	<p>Eerst uitleg geven over erfgoed en wat de wijkcollectie doet:</p> <p>De Wijkcollectie verzamelt verhalen tijdens cafes en wandelingen en brengt bewoners van BoTu bij elkaar. De verhalen worden uiteindelijk verzameld in een wijkmuseum waar kunstenaars een verbeelding maken van de wijkcollectie. Deze verhalen vormen dus uiteindelijk het erfgoed van de wijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat is uw eerste gedachte bij het woord ‘erfgoed’? - In hoeverre is dit volgens u aanwezig in BoTu? - Hoe belangrijk is erfgoed in de wijk voor u? - In hoeverre vindt u dat u wordt u betrokken in het definiëren van wat erfgoed is?

	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre denkt u dat erfgoed en cultuur een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van een wijk zoals BoTu? - In hoeverre denkt u dat het verbinden van erfgoed met bewoners bijdraagt aan gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming in BoTu?
Afsluiting	Dank interview

Vragenlijst teamleden stichting Wijkcollectie

<p>De Wijkcollectie</p> <p>Gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming</p>	<p><u>Teamlid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinds wanneer zijn jullie werkzaam voor de Wijkcollectie? - Komen jullie zelf ook uit BoTu? - Met welk doel worden de activiteiten van de Wijkcollectie opgesteld? <ul style="list-style-type: none"> o Wat wordt er geambieerd? Bv. kennismaking met de wijk, wijkbewoners en ondernemers met elkaar laten kennismaken, het stimuleren van onderlinge relaties met wijkbewoners stimuleren o.i.d.? o Versterken aanwezige netwerken. Zichtbaar maken van de netwerken die aanwezig zijn. - Op welke manier worden bewoners momenteel op de hoogte gesteld van de activiteiten die worden georganiseerd? <ul style="list-style-type: none"> o Zou dit volgens jullie anders kunnen en/of verbeterd kunnen worden? o Respondenten gaven aan dat mond-op-mond reclame enorm goed werkt en zij het zo doorgeven, op welke manieren kan volgens jullie de wijkcollectie hieraan bijdragen en/of dit stimuleren?
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - Wat valt jullie op aan de activiteiten van de Wijkcollectie? Bv. demografie van deelnemers, aantal aanmeldingen, participatie van deelnemers, hoeveel deelnemers komen daadwerkelijk uit BoTu? - Wat zouden jullie graag anders willen zien? <ul style="list-style-type: none"> o Kijkend naar de deelnemers, vinden jullie het belangrijk dat er meer diversiteit onder de deelnemers is, met name gezien het feit dat de wijk heel multicultureel en divers is? o Wat denken jullie dat de reden is achter het feit dat er weinig diversiteit is en dezelfde personen steeds meedoen? o Op welke manier denken jullie het gewenste resultaat te kunnen bereiken/op welke manier kan er meer diversiteit worden gecreëerd onder de participanten? - Op welke manieren denken jullie dat de activiteiten van de Wijkcollectie een bijdrage leveren aan gemeenschapsvorming en participatie in de wijk? - Op welke manier kan de betrokkenheid van deelnemers van de Wijkcollectie volgens jullie verhoogd worden en ook verduurzaamd worden? <ul style="list-style-type: none"> o Op welke manier kunnen de deelnemers blijven hangen en de relaties die worden aangegaan/gemeenschappen die worden gevormd duurzaam blijven? - Respondenten gaven bijvoorbeeld aan dat het organiseren van de activiteiten in weekenden of later op de avond meer deelnemers zou opleveren. Hoe kijken jullie hier tegenaan?
Erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> - Voor veel respondenten bleef het begrip erfgoed in de wijk nog redelijk vaag en onbekend. Wat is volgens jullie de reden hierachter?

	<ul style="list-style-type: none"> - Op welke manier kan dit volgens jullie meer leven onder de wijkbewoners? - In hoeverre is er volgens jullie momenteel al erfgoed aanwezig in BoTu? - In hoeverre worden wijkbewoners betrokken bij het definiëren van erfgoed in BoTu? <ul style="list-style-type: none"> o Bepaalt alleen de Wijkcollectie wat uiteindelijk het erfgoed van de wijk wordt of wordt dit gedaan in samenspraak met wijkbewoners? o Zo ja, op welke manier worden bewoners betrokken? o Zo niet, op welke manier kan dit worden verbeterd of anders worden gedaan? - In hoeverre draagt erfgoed volgens jullie bij aan de gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming in BoTu?
Afsluiting	Dank interview

APPENDIX 3 – CHECKLIST ETHICAL & PRIVACY ASPECTS

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master’s thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Jennifer A. Holland, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: **De Wijkcollectie: Een participatief actie-onderzoek naar gemeenschapsparticipatie en gemeenschapsvorming rondom erfgoed in Bospolder-Tussendijken**

Name, email of student: Dilara Icer. 561315di@eur.nl

Name, email of supervisor: Thomas Swerts. swerts@essb.eur.nl

Start date and duration: march until July 2021

Is the research study conducted within DPAS
NO

YES -

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. **YES -**
NO

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? **YES - NO**
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. **YES - NO**

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). **YES -**
NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? YES - NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - NO
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? YES - NO

4. Will the study involve actively deceiving the participants? YES - NO
Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? YES - NO

6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? YES - NO

7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? YES - NO

8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? YES - **NO**

9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - **NO**

**10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES -
NO**

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

Door middel van semigestructureerde interviews met wijkbewoners en een focusgroep met teamleden van de stichting Wijkcollectie. De data zal worden verzameld tijdens de activiteiten van de Wijkcollectie zoals de verhalenwandelingen en verhalenstoppen door middel van een participatieve observatie, interview en focusgroep.

What is the (anticipated) size of your sample?

Wijkbewoners: geen exacte sample aanwezig omdat het aantal leden verschilt per wandeling. Tijdens de laatste wandeling waar de respondenten zijn geworven waren 48 deelnemers aanwezig, waarvan slechts 6 personen uit Bospolder-Tussendijken kwamen. De stichting Wijkcollectie bestaat uit 10 leden.

What is the size of the population from which you will sample?

6 wijkbewoners. Drie teamleden van de stichting Wijkcollectie.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

Met toestemming van de deelnemers zullen alle interviews worden opgenomen door middel van een mobiele telefoon. Alle data zal worden opgeslagen op de mobiele telefoon en op de laptop.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Ik ben zelf verantwoordelijk voor de data.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Wekelijks zal alle data worden gecontroleerd.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Uit de data zal het niet mogelijk zijn om te herleiden wie de deelnemer is door geen vragen te stellen over persoonlijke kenmerken zoals exacte leeftijd, uiterlijke kenmerken etc.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

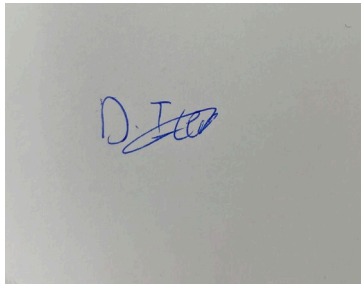
PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Dilara Icer

Name (EUR) supervisor: Thomas Swerts

